

УДК 340.12.001
ББК 67.0
М 34

Відповідальні за випуск:

О.О. Нанарова – член Секретаріату Асоціації випускників Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Асоціація випускників Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Матеріали VII Всеукраїнської наукової конференції «Теорія та практика сучасної юриспруденції». – Х.: ФОП Бровін О.В., 2016. – 460 с.
ISBN 978-617-7256-29-7

М 34

Тези друкуються мовою авторів у авторській редакції.

Адреса редакційної колегії: вул. Пушкінська, 77, к. 222П, Харків, 61024, України.

УДК 340.12.001
ББК 67.0

**© Асоціація випускників
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого**

ISBN 978-617-7256-29-7

Гончаренко Володимир Дмитрович
завідувач кафедри історії держави і права
України та зарубіжних країн НЮУ імені
Ярослава Мудрого

КОНСТИТУЦІЙНЕ БУДІВНИЦТВО В УКРАЇНІ У ХХ ст.

У цьому році минає 20 років з моменту прийняття 28 червня 1996 р. Конституції незалежної України. У преамбулі Конституції зазначається, зокрема, що Верховна Рада України приймає Основний Закон України, "спираючись на багатотисялітню історію українського державотворення". До цієї історії українського державотворення належить і процес конституційного будівництва в Україні у ХХ столітті.

На початку ХХ ст. населення України, територія якої перебувала у вигляді дев'яти українських губерній у складі Російської імперії, набувало досвід державотворення, визначеного Основними державними законами Російської імперії в редакції 23 квітня 1906 р., які, на думку вчених, були по суті дарованою монархом Миколою II конституцією. На західноукраїнських землях, які перебували у складі Австрійської імперії, діяла Конституція Австрії 1867 р.

Але справжнє конституційне українське будівництво розпочалося у 1917 р., коли Українська Центральна Рада прийняла свої універсали, що мали конституційний характер. Фіналом конституційного будівництва Центральної Ради стала прийнята нею 29 квітня 1918 р. Конституція УНР. У загальних положеннях Конституції УНР проголошувалося відновлення державної незалежності та суверенітету Української Народної Республіки з метою забезпечення і охорони прав громадян України, їх добробуту і культури, а також оборони території держави від іноземних зазіхань. Конституція містила розділ про права громадян України. Вона також містила фундаментальний принцип побудови державних органів - розподіл влади на законодавчу, виконавчу та судову гілки. Конституція проголошувала Україну парламентською республікою. Фахівцями в галузі історії держави і права України небезпідставно стверджується, що Конституція УНР 1918 р. була побудована за кращими зразками європейських і американських конституцій, але з урахуванням особливостей соціальних, економічних, політичних умов, притаманних УНР на момент прийняття її Конституції. В силу низки причин Конституція УНР 1918 р. не стала діючим Основним Законом внаслідок падіння УНР після перевороту під проводом Павла Скоропадського 28 квітня 1918 р.

Значний досвід конституційного будівництва був накопичений за радянських часів. Першою Конституцією цього періоду стала Конституція УСРР 1919 р., прийнята III Всеукраїнським з'їздом Рад у березні 1919 р. Ця Конституція радикально відрізнялась як від Конституції УНР 1918 р., так і від демократичних конституцій європейських країн. Конституція наголошувала метою закріпленої нею диктатури пролетаріату побудову комуністичного ладу та ліквідацію держави як організації суспільства у зв'язку з її непотрібністю. Починаючи з першої Конституції радянської України, в історії українського конституціоналізму запанувала тенденція копіювати конституції зверхніх державних утворень радянського типу. Так, в основу Конституції УСРР 1919 р. було покладено Конституцію РРФСР 1918 р. Конституція УСРР 1929 р. базувалась на багатьох положеннях Конституції СРСР 1924 р. - першого Основного Закону союзної держави, до складу якої у 1922 р. ввійшла УСРР як союзна республіка. 30 січня 1937 р. Надзвичайний чотирнадцятий з'їзд Рад УСРР прийняв нову Конституцію України, яка містила значну кількість новел порівняно з Конституцією УСРР 1929 р. Однак і нова Конституція республіки базувалась на положеннях Конституції СРСР 1936 р. 7 жовтня 1977 р. Верховна Рада СРСР прийняла нову Конституцію СРСР, а вже 20 квітня 1978 р. сьома

сесія Верховної Рад УРСР прийняла чергову нову Конституцію УСРР, побудовану у повній відповідності до союзної Конституції 1977 р. Таким чином, Україна впродовж радянського часу не мала власної конституції, так як текст конституцій України цього періоду був лише копією інших радянських державних утворень.

Новий етап конституційного будівництва в Україні відкрила прийнята 16 липня 1990 р. Верховною Радою УРСР Декларація про держаний суверенітет України, в якій говорилося, зокрема, що вона "є основою для майбутньої Конституції України". Але активний процес розробки проекту нової Конституції розпочався в Україні після проголошення 24 серпня 1991 р. незалежності України. Складний процес підготовки проекту Конституції незалежної України завершився прийняттям 28 червня 1996 р. Верховною Радою України першої Конституції незалежної України. Для цього часу Конституція України 1996 р. була вінцем багатолітнього українського конституціоналізму. Але життя не стоїть на місці. І двадцятилітній досвід застосування цієї Конституції показав, що існує нагальна потреба розробки і прийняття нової Конституції України. При розробці проекту нової Конституції вкрай важливо враховувати як зарубіжний, так і вітчизняний досвід конституційного будівництва, маючи на увазі європейський вектор розвитку країни, а також внутрішні чинники, які впливають на державотворчі процеси в країні.

У конституційному процесі важливе місце займає не тільки зміст конституції, але й механізм її прийняття. Сучасні вітчизняні конституціоналісти і політологи пропонують різні способи прийняття нової Конституції України. Це може бути і всенародний референдум з прийняття Основного Закону України і Конституційна асамблея і Установчі збори. Думається, що нову Конституцію України доцільно приймати на Всеукраїнському з'їзді місцевих Рад, система яких передбачена діючою Конституцією України.

Андросова П.А.

*Національний юридичний Університет
імені Ярослава Мудрого, Інститут
підготовки кадрів для органів юстиції
України, 1 курс, 10 група*

Суспільний устрій України на початку ХХ ст.

На початок ХХ ст. більша частина території України входила до складу Російської імперії. Зміни в суспільному устрої на українських теренах, як і у всій імперії, були обумовлені скасуванням кріпацтва, появою великих підприємств та розвитком капіталістичних відносин (індустріалізація), розбудовою міст та зростанням чисельності міського населення (урбанізація), поширенням шкільництва та вищої освіти.

У суспільній структурі більшої ваги набувають соціальні групи буржуазії, робітників, інтелігенції. Водночас чисельними залишаються групи поміщиків, селян та ремісників, які склали основну частину населення за попередньої аграрно-рімісничої епохи. Перерозподіл структури суспільства пожвавився, але стан господарювання ускладнювався тим, що до складу нових суспільних верств входили колишні селяни і поміщики. Для них ці зміни означали відмову від звичайного способу життя, втрату зв'язків з традиційною культурою.

Особливо швидко зростала кількість людей найманої праці — пролетаріату, тобто робітничого класу. Наприклад, чисельність такої верстви у 1910 р. становила близько 475 тис., а в 1917 р. — 892 тис. Швидкими темпами пролетаріат складався в південних і східних районах України. Найбільшими пролетарськими центрами були Харків, Катеринослав, Київ, Миколаїв, Одеса, Юзівка, Маріуполь та інші міста.

Для історії було не новим те, що робітничий клас поповнювався здебільшого розореним селянством. Проте в провідних галузях промисловості, а також на великих підприємствах зосереджувалися головним чином робітники з росіян. Це відіграло